

Dnes na semináři:

- Něco o předponách (v ruštině).
- Něco o gramatické kategorii životnosti (v polštině).

*Příští týden (poslední hodina):
něco o vidu!*

Úkol:

- L. Janda, "Aspectual clusters of Russian verbs"; "A metaphor in search of a source domain"; "A user-friendly conceptualization of aspect": <www.unc.edu/~lajanda/> (> "page with downloadable versions...")
-

Sémantika předpon (Janda 1985, 1986, 1988)

- "tradiční" přístup: "diversity without unity"; strukturalistický přístup: "unity without diversity"
 - vztahy mezi významy určité předpony? všechny významy jsou na stejné úrovni?
 - sémantická struktura všech významů takhle opravdu vypadá? to krásné rozcestí!

 - další komplikace v těch přístupech: stejné vysvětlení se připisuje podvýznamům různých předpon
 - <excess>: *pere-*, *za-*, *do-*, *ot-*
 - *peresolit'* [vaření]; *zapytat'* [mučení, ublížení]; *perejest'* versus *zajest'sja*
 - jsou ty podvýznamy opravdu ekvivalentní? jestli ne, jak se sémanticky rozlišují?
 - "Each prefix expresses <excess> in its own way" (profil na nějakém pozadí, význam = vztahy v síti)

 - stejné principy platí; trochu jiná schematizace
 - role předpony: "a director that gives a plot to the action and casts verbal arguments in specific roles"
 - významy předpon v síti s prototypem; obecný význam předpony = síť: "diversity with unity"
 - spojení mezi významy v síti jsou konvenční; malý počet principů ("schematic transformations")
 - konkrétní (fyzický) význam + metaforizace/domény a tak dále

 - *pere-*: předpona s mnoha významy: "most versatile of all Russian prefixes"

 - (1) <transfer, duration>: **PROTOTYP** "Tr traverses length of Lm, which is distance, object, time"
 - <transfer>: "Tr transported across cognitive space and arrives at boundary of Lm"
 - *pereletet'*, *perenesti čemodan v druguju komnatu*, *peredat' sol' (operu)*, *perejti ulicu...*
 - <duration>: "Tr progresses through time and the activity usually involves waiting"
 - *perezimovat'*, *pereždat' obstrel*, *perebolet' lixoradku...*
 - (2) <superiority, excess, redo>: **PROTOTYP** "Lm is quantified and movement of Tr is measured against LM"
 - <superiority>: "Lm is a given performance and activity of Tr is measured against this, crosses endpoint"
 - *perekričat'*, *perepit'...*
 - <excess>: "Lm is idealized performance and Tr oversteps boundaries of the ideal model"
 - *peresolit'*, *peresidet'*, *perestarat'sja...*
 - <redo>: "Lm is an act which has been completed, Tr retraces path of action, making corrections"
 - *perestroit'*, *peredumat'...*
 - (3) <interchange>: **PERIFERIE** "reduplication of (1): action is volleyed back and forth"
 - *perepisat'sja*, *sobaki perelaivalis'...*
 - (4) <division>: **PERIFERIE** "Lm is divided into two parts by one-dimensional Tr"
 - *peresekat' liniju fronta*, *pererubit' drova...*
 - (5) <thorough>: **PERIFERIE** "Tr is two-dimensional and spreads over Lm, covering it"
 - *ona upala i peremazalas'...*
 - (6) <over>: **PERIFERIE** "Lm is three-dimensional and Tr must jump over Lm to get to the endpoint"
 - *perelezt'*, *pereskočit'*, *perestupit' (granicu)...*

 - ještě 3 periferní významy odvozené od (6); <ohnutí>: *koška peregibajet spinu*, <otočení>: *u nego žizn' perevernulas'*, <mix>: *koren'ja i lik peremešivajut*
 - a jak vypadá celá síť?
-

Něco o gramatické životnosti (Janda 1996, 1999)

- rozsáhlé téma: diachronní a synchronní aspekty
- jak se vyvíjí kategorie životnosti v slovanských jazycích?

- odkud pocházejí koncovky, které označovaly (a označují) životnost?
- rozdíl mezi jednotlivými slovanskými jazyky ("animacy [čeština] versus virility [polština])
- Npl v polštině/češtině; L-Dsg v polštině/češtině; G-A v řadě jazyků

- z kognitivního hlediska: rozdíl mezi FIGUROU a POZADÍM ("FIG-GRD hierarchy")

FIGURA	"Já" jako idealizovaná figura	"SELF"
	podobní lidé	
	ostatní lidé (ti, kteří nejsou podobní)	
	zvířata	
	počítatelná podstatná jména lidského rozměru	
	ostatní počítatelná podstatná jména	
	nepočítatelná jména	
POZADÍ	"landscape features, intangibles"; abstrakce	"OTHER"

*"FIGURE/SELF-GROUND/OTHER = umbrella concept for animacy"
 > stará slovanština: G-A (sr. *Vidíme Davidu*): "humans like self"
 "other" (= A): nemocní lidé, děti, tělesně postižení lidé, otroci

- Gsg v polštině (-a versus -u): "system of semantic associations motivated by FIGURE versus GROUND"

<u>Figura</u>	<u>Figura versus Pozadí</u>	<u>Pozadí</u>
-a (příznaková)		-u (nepříznaková)
	<i>Sémantické asociace</i>	
"SELF"		"OTHER"
1) předměty lidského rozměru nebo menší	"Self versus non-self"	1) velké/obrovské předměty > předměty lidského rozměru
2) polské > cizí		2) cizí > polské
3) "counted nouns" > počítatelná jména	<i>Individualizované versus neindividualizované</i>	3) abstraktní jména > nepočítatelná > hromadná > počítatelná
4) Lidé > zvířata + "animized objects" > instrumenty	<i>Foregrounded versus backgrounded</i>	4) "intangibles" > "landscape features"
	(1), (2)	
<i>garnek > garnka</i>		<i>las > lasu</i>
<i>chodník > chodnika</i>		<i>trotuar < trotuaru</i>
<i>(termometra)</i>		<i>(termometru)</i>
<i>Kraków < Krakowa</i>	(3)	<i>Sztokholm > Sztokholmu</i>
názvy měsíců ("counted")		<i>rój > roju</i> ("collective")
<i>cal</i> ("coul") > <i>cala</i>	(4)	<i>barszcz < barszczu</i> ("mass")
lidé a zvířata		<i>przesmyk</i> ("užina, šíje") > <i>przesmyku</i>
<i>waz</i> (ve všech významech) ("animized")		<i>pozar < pozaru</i>
<i>nóz > noża</i> ("instrument")		<i>swiatopoglad < swiatopogladu</i>
	* <i>dab</i> : -a (strom) versus -u (stavební materiál)	
	* "životné" sufixy: -ec, -un, -arz, -el, -ek, -nik...	
	<i>surowiec</i> (-a) ("surovina"); <i>rozpuszczalnik</i> (-a) ("rozpustidlo")	

Literatura

- L. Janda. 1985. "The Meaning of Russian Verbal Prefixes" [za-], in *The Scope of Slavic Aspect*, 26-40.
- L. Janda. 1986. *A Semantic Analysis of the Russian Verbal Prefixes za-, pere-, do-, and ot*, München: Sagner.
- L. Janda. 1988. "The Mapping of Elements of Cognitive Space onto Grammatical Relations: An Example from Russian Verbal Prefixation" [pere-], in *Topics in Cognitive Linguistics*, 327-42.
- L. Janda. 1996. "Figure, Ground, and Animacy in Slavic Declension", *Slavic and East European Journal* 40:2, 325-55.
- L. Janda. 1999. "Whence virility? The rise of a new gender distinction in the history of Slavic", in *Slavic Gender Linguistics*.